

Viatge als masos dels Ports (I II)

Exterior de la Mare de Déu de la Font, en dia de romeria. A sota, l'ermita de Castellfort

Francesc Jarque

Seguint antics rituals, la gent dels Ports participa cada any en la peregrinació a Sant Cristòfol. Però la comarca demana molt més, plena de racons que paga la pena de visitar. Amb el sobrepreu de poder parlar amb els masovers, de veure'ls viure.

La benedicció del terme i la donació del rotllo

És un diumenge del mes de juliol. He d'anar al mas del Prat, perquè donen el rotllo de Sant Cristòfol. Els masovers que tenen vot en aquest peiró blanquejat, que hi ha damunt d'una lloca, hi acudeixen a poc a poc; també hi ve gent de Morella. De fet, aquesta era anomenada «la prima dels coixos», perquè estava a poca distància de la ciutat i podien anar-hi fins i tot els baldats. Al peiró conflueixen quatre parets. En una un senyor «ha muntat la parreta», que és un ombradís aconseguit amb quatre garrots i unes mantes velles de pastor. Hi ven beguda fresca. La gent xerra ani-

Joan ROVIRA

mada, mentre es veuen arribar més cotxes.

Hi ha un masover que se'm grava a les ninetes dels ulls. Va cobert amb boina negra i vesteix colors foscs: camisa negra, jupetí blau-negre amb la cadeneteta de rellotge de butxaca, i pantalons nous de lona blava amb el color lluent de la roba que encara no ha estat rentada. Deu ser un home de molt de treball i de poques festes, perquè ni tan sols ha fet cosir els camals a la seua mesura, sinó que ha girat les revores de baix, i avant. És un tipus absolutament integrat en el paisatge on ha nascut, viscut, treballat, i on probablement morirà. Fort, de faccions rudes, viu, però, aquesta petita litúrgia amb tota la dignitat i la plenitud que té la vida del qui *habita el món* en un sentit ver i primitiu. Sí. Vull dir que gran part dels hòmens actuals habiten la casa i la ciutat, però no han dormit mai en un pinar, no han passat d'un poble a l'altre per les muntanyes, no han baixat a una cova. Malauradament, llavors, el món es redueix a una fàbrica, a un riu de cotxes, a una tronada de sorolls i a estar-se davant de la tele... No vull

Gran part dels hòmens actuals habiten la casa i la ciutat, però no han dormit mai en un pinar, no han passat d'un poble a l'altre per les muntanyes.

fer comparacions inútils; només que la compacitat vital d'aquest home em colpeix.

Quan el majoral vell creu que és l'hora, beneix una safeta d'aigua amb sal i aspergeix les quatre cares del terme amb un manollet d'herba; seguidament, ruixo també uns caixons plens de rotllos. Després passen els assistents i cadascun rep un rotllo de mans del majoral. Abans, tot açò era motiu d'una festa entranyable. Hi acudien les xiques joves dels voltants al mas que complia el vot. Hi havia feina a fer, però tot eren rialles i converses, mentre fenyien la pasta. Ara tot ha perdut una mica de calma i els cotxes fan que la festa es faci i es desfaça massa de pressa. Amb tot, ningú no pot esborrar l'encís del paisatge i la llum. Per cert, des d'ací dalt es pot tenir una panoràmica insòlita de Morella.

En acabar les funcions litúrgiques, parem una estona al mas del Prat per a xerrar i menjar-nos una bona tassa de «collà», o siga, de llet quallada.

Una tercera vista especialment diferent de Morella es té anant cap als masos del Moll, des d'una costera de la pista del Bosc. Aquest viatge, el férem en el doscavalls d'Eduard Blasco, un jove professor morellà, amant d'aquestes terres. Amant de veritat; és a dir, d'aquells que les xafen i coneixen els racons, les serralades, els barrancs, i saben els noms ancestrals que ja sols recorden els ancians. Fa calor. Descapotent parcialment el vehicle. Com és Eduard qui conduïx, jo tinc llibertat de moviment i trac mig

Francesc Jarque

La processó de Catí i el dinar a l'ermita de la Mare de Déu de la Font són dues cares d'un mateix rite

Francesc Jarque

cos fora del vehicle, i contemplo la nostra terra aspra. Soltadament, havent pujat la costa, entrem al Moll. És una planada ampla i de terres conreades on encara habita molta gent als masos. El canvi, resulta més xocant si tenim en compte que uns metres abans érem envoltats tan sols de ginebres, savines i argelagues.

Ací dalt es fan dos vots: el de Sant Pere del Moll (Pere Apòstol), i el de Sant Pere dels Llivis (Pere Màrtir).

Visitem de primer Sant Pere del Moll. Hi ha tres

cases: el Portalet, Casa Martí i Casa Gran. Aquesta darrera és enorme i amb escut de pedra a la façana. L'entrada és ampla; té dos escales laterals i és totalment enblaquinada. L'ama porta la clau de l'església i ens la mostra. El terra és cobert encara d'heura, timonet i sàlvia, que van portar per al dia de la festa. Entrant, a mà dreta, hi ha una làpida de rajoletes on diu: «*Aquí yaze Josefa Guimera: Murió, día 22 de julio, del año 1801 de edad de 19 años 8 meses y 13 dias: Rueguen a Dios por su alma.*» Quan

eixim, els gossos s'han calmat i ja no ganyolen.

Seguim rodant pel Moll fins a Sant Pere dels Llivis. Aquí hi havia capellà; la casa abadia fou habitada encara no fa molt per un mestre. Ara és tancada. L'església també. Només els pardalets tenen el privilegi d'entrar-hi. És un fet general; les orenetes i els pardals solen habitar totes les ermites i esglésies camperoles. A les eres hi ha una creu de fusta damunt d'un pilonet. Segons em conta Eduard, està en record d'uns guàrdies i uns cobradors d'impostos que van ser morts per uns atracadors. D'això farà uns setanta anys.

Emprenem la pujada al mont Moixacre. Sembla que el nom deriva del llatí *mons sacer*, mont sagrat. Algú m'explica que els romans donaven aquest apel·latiu a la muntanya més visible en un indret. No sé si també tindria referències mítiques. La costa és impressionant. El cotxe fa el que pot i a l'empit del camí ens trobem amb un Pegaso que baixa del mas de Moixacre. S'aparta i passem... ¡Uf! En arribar al mas, saludem el masover i els seus fills, i pugem a peu fins a dalt del tot, on es troba encimbellada una creu de fusta que té gravat l'any 1940. Estem a 1.247 metres. Contemplem la nostra terra i el nostre cel. Emmudim. És moment de silenci. En tornar a baixar al mas, caminem cap a la mola de Fusters: 1.294 metres. El cim és una taula de pedra dura i blanca. Només hi ha la llum i l'aire.

Quan arribem a Morella, és hora de sol ponent. A la placeta de l'església, les acàcies reben el bes daurat de la vesprada. El viatger es troba feliçment cansat.